

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Проблеми застосування положень Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема, обшуку та тимчасового доступу до речей і документів. *Закон і Бізнес* : [сайт]. URL: http://zib.com.ua/ua/print/41323-problemi_zastosuvannya_polozhen_kriminalnogo_procesualnogo_k.html.

3. Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 19. лист. 2012 р. № 1104. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1104-2012-%D0%BF>.

4. Слюсар А. Що забрали, те пропало? Шляхи повернення вилученого під час обшуку майна. *Юрист&Закон* : [сайт]. URL: http://vkr.ua/ua/publications/articles/scho_zabrali_te_propalo_shlyak_hi_povernennya_viluchеного_pid_chas_obshuku_mayna/.

5. Нікішо Г. Арешт майна, вилученого під час обшуку. Європейська правнича компанія «Українське право». URL: http://ukrainepravo.com/law-practice/lawyers-practice/aresht-mayna-vyluchеного_pid_chas_obshuku/.

Литвинчук Олександр Іванович,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, на досудовому провадженні можуть бути оскаржена бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 цього Кодексу, – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, володільцем тимчасово вилученого майна, іншою особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування.

При цьому, згідно ч. 3 ст. 307 КПК України, ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на таку бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора не може бути оскаржена.

У ч. 1, 2 ст. 309 КПК України наведено вичерпний перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Серед них немає ухвали за результатами розгляду скарги на

бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, яка полягає у неповерненні тимчасово вилученого майна.

Ураховуючи зазначене слід констатувати, що оскарження в апеляційному чи касаційному порядку ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, яка полягає у неповерненні тимчасово вилученого майна, кримінальним процесуальним законодавством не передбачено.

Разом з тим, у судовій практиці зустрічаються випадки, коли апеляційними судами розглядаються скарги на вищезазначені ухвали слідчих суддів.

Так, наприклад, 16 травня 2022 року Київським апеляційним судом було розглянуто скаргу на ухвалу слідчого судді Святошинського районного суду м. Києва від 19.04.2022, якою відмовлено в задоволенні скарги адвоката щодо неповернення вилученого майна і зобов'язання вчинити дії (справа № 759/3053/22).

З такою практикою не погоджується Верховний Суд, який неодноразово у своїх рішеннях зазначає, що ухвала слідчого судді, якою скаргу на бездіяльність слідчого щодо незаконного тримання та неповернення тимчасово вилученого майна залишено без задоволення, не підлягає окремому апеляційному оскарженню (постанова від 30 жовтня 2018 року у справі № 757/56487/17-к (провадження № 51-4126км18) [1] або постанова від 08 травня 2019 року у справі № 757/56487/17-к (провадження № 51-2899км18) [2]).

На наш погляд неможливість оскарження ухвали слідчого судді із зазначеного питання не відповідає принципу верховенства права та основним засадам судочинства, визначеним Конституцією України.

Так у ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено право кожної фізичної або юридичної особи мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

У ст. 41 Конституції України зазначено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Отже право власності особи є тією важливою соціальною цінністю, яка охороняється правовими нормами міжнародного права,

нормами Конституції України, а також положеннями вітчизняного галузевого законодавства.

Право власника володіти, користуватися і розпоряджатися належним йому майном, на власний розсуд учиняти щодо свого майна будь-які угоди, відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб, закріплено у Цивільному кодексі України.

Згідно ст. 317 ЦК України власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна.

Відповідно до ч.ч. 1, 6 ст. 319 ЦК України власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Держава не втручається у здійснення власником права власності.

Відповідно до ст. 328 Цивільного кодексу України, право власності набувається на підставах, що не заборонені законом. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

Згідно ч. 2 ст. 386 ЦК України власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню.

Отже, чинне законодавство повинно містити надійні правові механізми захисту власника майна від незаконних дій держави, у тому числі в особі правоохоронних органів, які полягають у вилученні та довготривалому утриманні такого майна без належних на те законних підстав.

Слідча та судова практика свідчить про те, що нерідко майно вилучається в осіб, які не мають будь-якого процесуального статусу в кримінальному провадженні. Вилучене майно утримується роками в розпорядженні правоохоронних органів без прийняття законного рішення щодо подальшої долі такого майна та кінцевого рішення у кримінальному провадженні. Далеко не всі кримінальні провадження, в яких вилучається майно, закінчуються направленням до суду обвинувальних актів.

Власники вилученого майна повинні мати достатньо правових інструментів для оскарження під час досудового розслідування бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у неповненні такого майна, в судовому порядку.

У ст. 129 Конституції України закріплено основні засади судочинства. Серед них (п. 8) – забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

Конституційний Суд України наголосив, що перегляд судових рішень в апеляційному порядку гарантує відновлення порушених прав

і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина [3; 4], а оскарження судових рішень в апеляційному порядку є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, у тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень [5].

Оскільки захист права власності кожного гарантується безпосередньо Конституцією України, то держава повинна забезпечити посилений рівень судового захисту такого права. Обмеження власника на захист такого права у суді апеляційної інстанції суперечить п. 8 ч. 1 ст. 129 Конституції України.

Ураховуючи той факт, що правоохоронними органами нерідко вилучаються матеріальні цінності, які мають велику вартість, а також відіграють важливу роль для забезпечення життя чи діяльності особи (транспортні засоби, комп'ютерна техніка, виробниче обладнання, готівкові кошти та ін.), ціна судової помилки, яку може допустити слідчий суддя, розглядаючи скаргу одноособово, є достатньо високою для подальшої долі людини. Саме тому, можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді в цьому випадку буде належною конституційною гарантією забезпечення прав власників такого майна.

Підсумовуючи викладене, положення частини третьої статті 307 КПК України щодо заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, а також частин першої, другої статті 309 КПК України щодо відсутності права на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, яка полягає у неповерненні тимчасово вилученого майна, на наш погляд, не відповідають Конституції України.

На цей час у Конституційному Суді України перебуває справа за конституційною скаргою Гудиренка Сергія Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 307, частин першої, другої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України. Сподіваємося, що за результатами розгляду справи у власників безпідставно вилученого майна з'явиться можливість захищати свої права не тільки у суді I інстанції.

Список використаних джерел

1. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 30 жовт. 2018 р. справі № 757/56487/17-к (провадження № 51-4126км18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77685005>.
2. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 08 травня 2019 року у справі № 757/56487/17-к (провадження № 51-2899км18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691767>.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Касьяненка Бориса Павловича щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383

Кримінально-процесуального кодексу України від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007 (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va11p710-07>.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010 (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-10>.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 1712 Кодексу адміністративного судочинства України від 8 квітня 2015 року № 3-рп/2015 (абзац дев'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15>.

Макаров Марк Анатолійович,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЮВЕНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ: РЕАЛІЗАЦІЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ ПІДХОДІВ У ЗАХИСТІ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

*Азаров... це влучний постріл...
Козацький дух в боротьбі...
Сьогодні не стало Друга!..
Тамуємо крик душі!..*

Світлій пам'яті Юрія Азарова присвячується...

Відповідно до положень Основного Закону України [1], виключно законами України визначаються основи соціального захисту, засади охорони дитинства, а статтею 4 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III [5], до системи заходів щодо його охорони в Україні, серед іншого, включено: визначення основних правових засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері, забезпечення належних умов для гарантування безпеки, а також встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди.